

MÀRIUS TORRES O EL LLENGUATGE DE L'ÀNIMA

Romisidor

Fill i nét d'una nissaga de metges temptats per la política, Màrius Torres nasqué a Lleida, l'agost de 1910, en una família de tradició liberal, tarannà republicà, esperit de catalanisme integral i una curiosa flaca per l'espiritisme i la metapsíquica. Per la banda paterna es distingí com una família de polítics actius: l'avi havia estat un conegut liberal republicà i el pare, Humbert Torres, fou alcalde de Lleida i diputat del Parlament de Catalunya. El 1926, passats l'ensenyament primari i el batxillerat, Màrius Torres es traslladà a Barcelona per seguir estudis de medicina que acabà el 1933. De retorn a casa, exercí de metge al costat del seu pare fins que se li declarà la malaltia i començà a escopir sang el 18 de desembre de 1935. Morí el 29 de desembre de 1942 al sanatori de Puig d'Olena, a Sant Quirze de Safaja. Tenia trenta-dos anys i, malalt de tuberculosi, en feia set que hi vivia.

Aquest any 2010 i exactament al mes d'agost, s'escau el centenari del seu naixement i seria bo que l'efemèride servís per recuperar, de l'injustificat oblit a què encara es troba sotmesa, una de les veus més originals i intenses de la poesia catalana de la primera meitat del segle XX.

Màrius Torres fou un tipus amb tarannà de bonhomia casolana, un metge llegit i

culte, un home de ciència esmolat per la poesia, irònic, d'afeccions teatrals i d'una profunda sensibilitat musical. L'ambient familiar en què es va educar era presidit, a banda dels elements polítics i espiritistes esmentats, per un gran respecte cap a la cultura en general i la música en particular. La mare tenia estudis i sensibilitat musical

que traslladà als seus fills i s'ha dit que el piano de la família no parava en tot el dia i que el nen Màrius s'acostumà a llegir el pentagrama al mateix temps que aprenia a parlar. No participà de la vida política amb la mateixa intensitat que ho havien fet el pare i l'avi, però se'n va empeltar interiorment i, en el temps que exercí la medicina, va seguir amatent la vida cultural de Lleida com ho demostren les col·laboracions a *La Jornada* amb comentaris de concerts, exposicions i cinema. I a partir de 1936, va publicar diversos articles amb el pseudònim 'Gregori Sastre' al setmanari *L'Ideal*, afiliat a Esquerra Republicana. Escrivia des de 1927 i s'ha calculat la producció literària anterior a l'ingrés al sanatori de Puig d'Olena en un centenar de poemes, tres peces de narrativa curta, una farsa teatral i algunes traduccions de poesia francesa.

D'un metge que escriu versos a un poeta líric

Al sanatori, Màrius Torres lligà diverses amistats, dues de les quals -Mercè Figueres i Joan Sales- foren cabdals per al poeta, alhora que encetà una breu, però intensa, relació epistolar amb Carles Riba. Mercè Figueres esdevingué l'amiga del cor, la musa del poeta, la "Mahalta" dels versos i la dona de la qual s'enamora profundament.

*Corren les nostres ànimes com dos rius paral·lels.
Fan el mateix camí sota els mateixos cels.*

*No podem acostar les nostres vides calmes:
entre els dos hi ha una terra de xiprers i de palmes.*

*En els meandres, grocs de lliris, verds de pau,
sento, com si em seguís, el teu batec suau*

*i escolto la teva aigua, tremolosa i amiga,
de la font a la mar —la nostra pàtria antiga—*

[llibre segon: poema 14 "Cançó a Mahalta". 30 de març de 1937]

Joan Sales, per la seva banda, fou l'únic amic de fora del sanatori, un lector afinadíssim de la seva poesia i el primer que va considerar-lo seriosament com a poeta. També va ser qui l'aconsellà i l'orientà -juntament amb Carles Riba- sobre temes de llengua i de

poètica, i qui publicà els noranta-sis poemes que, ordenats en cinc llibres, configuren el volum *Poesies* de 1947. Noranta-sis peces triades amb criteris d'absoluta exigència i les úniques, de tot el corpus líric, amb el vist i plau de Màrius Torres per a ser publicades. En edicions posteriors i sense cap respecte a la voluntat del poeta, es van afegir poemes fins a doblar el nombre dels establerts en l'edició de 1947. Molts dels afegits només tenen un valor documental, però també és cert que alguns dels bandejats, ara se'ns presenten entre els més reeixits de tota l'obra.

*Dolç àngel de la Mort, si has de venir, més val
que vinguis ara.*

*Ara no temo gens el teu bes glacial,
i hi ha una veu que em crida en la tenebra clara
de més enllà del gual.*

*Dels sofriments passats tinc l'ànima madura
per ben morir.*

*Tot allò que he estimat únicament perdura
en el meu cor, com una despulla de l'ahir,
freda, de tan pura.*

*Del llim d'aquesta terra amarada de plors
el meu anheli es desarrela.*

*Morir deu ésser bell, com lliscar sense esforç
en una nau sense timó, ni rem, ni vela,
ni llast de records!*

*I tot el meu futur està sembrat de sal!
Tinc peresa de viure demà encara...*

*Més que el dolor sofert, el dolor que es prepara,
el dolor que m'espera em fa mal...*

*I gairebé donaria, per morir ara,
-morir per sempre-, una ànima immortal.*

[llibre segon: poema 11. Setembre, 1936]

La poesia de Màrius Torres s'encara fonamentalment a la pròpia condició d'home malalt i a frec de la mort, a la punyent paradoxa d'un metge incapaç de guarir-se i forçat, d'altra banda, a ser testimoni de l'ensorrament del món cultural, polític i patriòtic que li pertanyia com a propi. Un món que, com ell mateix, havia estat condemnat a mort o proscrit a la llunyana solitud de l'exili.

*La galerna i el llamp, el torb i la tempesta,
sobre l'ample terror l'han combatut a ras.
- La flor de l'esperança, minúscula i tenaç,
color dels nostres somnis, únicament hi resta! -*

*En fénida desaparecieron los maestros y en aquel
bombardeo nos quedamos solos.*

*Entre les runes, sobre els fogars extingits,
enlaira el seu perfum, secret com la pregària;
i pella poc a poc, viva mà solitària,
els quatre rastres dels cavallers maleïts...*

*Car tan profundament la seva arrel s'allarga
que floriria encara si aquesta terra amarga
un dia fos coberta d'una crosta de sal.*

*Però l'alè de Déu novament hi circula!
I, granant en silenci les espigues del mal,
ella traurà forment del jull i la cugulaz*

[Llibre tercer: poema 33. 11 de març, 1938]

Des de començaments de 1939, els amics i la família eren fora de Catalunya i el nou ordre imposat es trobava a les antípodes del que acaronava en els seus somnis. Obligat per la malaltia a romandre al sanatori, no li restà cap altra alternativa que no fos el recer de la poesia, de l'art i de la filosofia. Per això evolucionà profundament des de l'autodefinició irònica, dita a Joan Sales, de ser *un metge petitburgès amb calvicie prematura i que escriu versos*, l'any 1937, fins a la confessió epistolar a Carles Riba, pocs mesos abans de morir, on li parla d'un afermament de la vocació poètica i de la consciència de ser *aquesta cosa absurda: un poeta líric*.

*Sé una ciutat, molt lluny d'aquí, dolça i secreta,
on els anys d'alegria són breus com una nit;
on el sol és feliç, el vent és un poeta,
i la boira és fidel com el meu esperit.*

*L'orient hi deixà la seva sang de roses,
la mitja lluna càlida del seu minvant etern
i, enllà d'un gran silenci de persianes closes,
un riu profund que corre per una nit d'hivern.*

*Als seus vells carrerons, plens de fervor, arriba
jo no sé de quins segles un gris d'amor i encens;
el so de les campanes hi té una ànima viva
i el seu batec és lliure com el del cor dels nens.*

*Allí, més bells encara que els parcs en primavera,
els camps humils i alegres s'obren al capaltard;
en el seu gran repòs l'ànima es fa lleugera
com enmig de la vasta paciència del mar.*

*Res no crida el meu cor amb més tendresa, ara,
que aquells camins fondals de xops i de canyars.*

*El seu record fa un ròssec de recança al meu pas;
torna a la meva espatlla la mà greu del meu pare.*

[Llibre quart: poema 51: “Molt lluny d’aquí” ,12 juny 1939]

Un poeta de lírica girada endins, de mirada recòndita als ulls de l’esperit, de ressonàncies ribianes, pouada també en fonts romàntiques (Shelley i Heine) i en els mestres del simbolisme francès (Verlaine i Baudelaire). Encarat a l’evidència de la mort i a la destrucció del món que els ideals familiars havien bastit, el poeta va entendre que només d’una manera interior podia pal·liar els efectes de la doble derrota: accentuant, d’una banda, els contorns del somni poètic i afermant, de l’altra, la certesa rotunda de les obsessions que havia viscut amb més intensitat, l’amor i la mort.

*¿No sents cor meu, la soledat de les estrelles
dins l’ordenació que ha constel·lat el cel?
En la nit de la terra, de fosca més rebel,
les ànimes estan ordenades com elles*

*amb el silenci, entorn, d’una altra immensitat;
i tota la vida és camí de soledat.*

*És així, vida meva humil com una espurna,
que en ànimes germanes de constel·lació
fulgeix, lluny, en la fosca, el teu mateix dolor.
Però, tal com enlaire, en la volta nocturna,
cap astre no pot mai, brillant enfervorit,
tornar menys tenebrosa ni menys freda la nit,*

*cada ànima és aquí perdudament llunyana
com una estrella tremolant de soledat
en la nit sense espai, transparència ni edat
que engoleix la llur de tota vida humana.*

[Llibre cinquè: poema 91. 18 de juny 1942]

Cent anys després del seu naixement, l’obra de Màrius Torres continua vigent, però és encara força desconeguda. Vet aquí una realitat del nostre panorama cultural perquè la profunditat dels conceptes, la bellesa dels poemes i la intensa puresa dels versos li atorguen un lloc d’honor entre les poètiques més sòlides de la literatura catalana del segle XX.

*Que en els meus anys la joia recomenci
sense esborrar cap cicatriu de l’esperit.
Oh, Pare de la nit, del mar i del silenci,
jo vull la pau –però no vull l’oblit.*

[Llibre cinquè: poema 92 “Aniversari” 1 de setembre 1942]